

На основу одлуке Наставно-научног већа, Правног факултета у Крагујевцу, од 11. 11. 2010. године, број: 08-3133/1, Комисија за обезбеђење и унапређење квалитета подноси:

ИЗВЕШТАЈ О САМОВРЕДНОВАЊУ

Стандард 3: Систем обезбеђења квалитета

Високошколска установа израђује организациону структуру за обезбеђење квалитета.

Институционални систем обезбеђења квалитета установљен је и регулисан Статутом Правног факултета (у даљем тексту: Статут - Савет Факултета је 10. јануара 2011, на предлог Наставно научног већа Правног факултета, донео Одлуку о изменама и допунама Статута Правног факултета, а Савет Универзитета у Крагујевцу је дао сагласност на одлуку 1. фебруара 2001. године).

У раду Факултета, у периоду од 2008 до данас, прихваћени су савремени принципи и методи обезбеђења квалитета наставног процеса, научноистраживачког, стручног рада и рада студената у стицању знања и вештина. Јасно су дефинисани стандарди контроле квалитета, као и примена лако мерљивих индикатора квалитета који су унапред одређени и прихваћени кроз формулисање процедура које се примењују ради спречавања неквалитета у свим делатностима Факултета и унапређења квалитета рада свих запослених и студената.

Систем обезбеђења квалитета утврђен је тако што су предвиђени субјекти обезбеђења квалитета, дефинисани њихова улога, задаци и надлежност, као и улога и задаци наставног и ненаставног особља, студената, органа и служби Факултета, области обезбеђења квалитета, као и стандарди и поступци за обезбеђење квалитета.

Сагласно Статуту и Правилнику о квалитету и самовредновању субјекти институционалног система обезбеђења квалитета на Факултету су: Комисија за обезбеђење и унапређење квалитета, као радно тело Наставно-научног већа Правног факултета и Поткомисија за праћење и унапређивање студирања (члан 97. Статута).

Комисија за обезбеђење и унапређење квалитета представља стални и највиши орган у систему обезбеђења и контроле квалитета Факултета. Комисија има 7 чланова из редова наставника (три члана), асистената (један члан), студената (два члана) и ненаставног особља (један члан). Председника и заменика председника Комисија бира из реда својих

чланова, јавним гласањем, већином гласова од укупног броја чланова, с тим да се председник бира из реда наставника.

Комисија има следеће надлежности:

- 1) утврђује предлог Стратегије обезбеђења квалитета и прати њено остваривање;
- 2) формулише политику обезбеђења квалитета;
- 3) доноси стратешке и акционе планове за обезбеђење и унапређење квалитета;
- 4) подстиче и предузима активности на организовању расправа о квалитету;
- 5) промовише културу квалитета;
- 6) спроводи поступак самовредновања и припрема и доноси Извештај о самовредновању;
- 7) доноси одлуке о корективним мерама и спроводи их, односно прати њихову реализацију;
- 8) анализира стандарде квалитета и предлаже мере за њихово унапређење, утврђује критеријуме и индикаторе квалитета рада органа управљања и пословођења, стручних служби, наставно-научне јединице и научно-истраживачких јединица;
- 9) утврђује релевантне и референтне методе за испитивање најразличитијих аспеката квалитета рада и за утврђивање ставова различитих циљних група (студената, наставника, асистената, сарадника, административног и техничког особља, шефова одсека, послодаваца и јавног мњења);
- 10) координира спровођењем анкета и другим релевантним видовима прикупљања информација о квалитету од свих корисника (интерних и екстерних) система обезбеђења и контроле квалитета;
- 11) анализира, оцењује односно вреднује прикупљене податке, оцењује односно вреднује квалитет, даје препоруке за унапређење квалитета и надзире примену препорука;
- 12) даје мишљење и предлоге при доношењу општих аката Факултета;
- 13) утврђује метод вредновања квалитета образовног рада наставника, асистената и сарадника, у поступку избора или реизбора;
- 14) анализира узроке уочених проблема у обезбеђењу и контроли квалитета;
- 15) подстиче и предузима активности у едукацији свих запослених на Факултету у области обезбеђења и контроле квалитета;
- 16) сарађује са релевантним телима и службама за обезбеђење и контролу квалитета, посебно са телима Универзитета;
- 17) доноси Пословник о свом раду, друга потребна општа акта и упутства;
- 18) Наставно-научном већу једном годишње подноси Извештај о свом раду и о испуњености стандарда у реализацији студијских програма;
- 19) образује Поткомисију за праћење и унапређивање студирања.

У складу са чланом 7. Правилника о квалитету и самовредновању чланови Комисије за обезбеђење и унапређење квалитета из реда наставника и асистената изабрани су на седници Наставно-научног већа, а на предлог ненаставних радника, изабран је и члан Комисије из реда ненаставних радника; предлог за чланове Комисије из реда студената утврдио је Студентски парламент, на начин предвиђен Правилником о студентском парламенту и Пословником о раду студентског парламента, а изабрало их је Наставно-научно веће.

Према тој одлуци Наставно-научног већа чланови Комисије за обезбеђење и унапређење квалитета су:

1. проф. др Слободан Сворцан,
2. проф. др Нада Тодоровић,
3. др Славко Ђорђевић (доцент),
4. мр Вељко Влашковић (асистент)
5. мр Горан Петровић (ненаставна јединица)
6. Ивана Глишић (представник Студентског парламента),
7. Маја Милосављевић (представник Студентског парламента)

Правилником о квалитету и самовредновању (чл. 8-13) предвиђени су: улога, задаци и надлежност Комисија за обезбеђење и унапређење квалитета, трајање мандата чланова, основи и поступак за разрешење, начин руковођења Комисијом и друга питања од важности за њен рад.

Поткомисија за праћење и унапређење студирања је стално оперативно тело Комисије за обезбеђење и унапређење квалитета и њу чине: продекан за наставу, као председник, два члана из реда наставника, један члан из реда асистената и један члан из реда студената.

У складу са чл. 14 Правилника о квалитету и самовредновању, Декан је својом одлуком, на предлог надлежних тела, за чланове Поткомисије именовано:

1. доц. др Милана Палевића, продекана за наставу, као председника,
2. проф. др Драгицу Живојиновић из реда наставника,
3. доц. др Јасмину Лабудовић из реда наставника,
4. мр Зорана Јовановића из реда асистената,
5. Јелицу Драговић из реда студената.

Правилником о квалитету и самовредновању (чл. 15-17) предвиђени су: улога, задаци и надлежност Поткомисије за праћење и унапређивање студирања, трајање мандата чланова, основи и поступак за разрешење, начин руковођења и друга питања везана за њен рад. Начин рада и одлучивања ближе су уређени Пословником о раду Поткомисије за праћење и унапређивање студирања.

Одлуком Декана Правног факултета, а на основу члана 11. Правилника о квалитету и самовредновању, одређен је службеник који ће

пружати стручну и подршку у праћењу, обезбеђењу и унапређивању квалитета, систематизовати све прикупљене податке, неопходне за оцену квалитета, и уносити у електронску базу података (референт за квалитет).

Правилником о квалитету и самовредновању јасно су дефинисани улога, задаци и послови наставника, асистената, сарадника у настави, студената, органа управљања и пословођења, катедри и других стручних органа, факултетских служби у доношењу и спровођењу стратегије, стандарда и поступка за обезбеђење квалитета. Према одредбама члана 3. Правилника о квалитету и самовредновању, Декан Факултета управља квалитетом, а праћење, вредновање и унапређивање квалитета дужност је свих јединица, органа и служби Факултета, као и свих запослених и студената.

Правилником о квалитету самовредновању је обезбеђено учешће студената у доношењу и спровођењу стратегије, стандарда, поступака и културе обезбеђења квалитета. Сагласно Правилнику о квалитету и самовредновању, активна улога студената у процесу обезбеђења квалитета остварује се: радом студентских организација и студентских представника у телима Факултета, учешћем представника студената у раду органа за обезбеђење квалитета, периодичним оцењивањем квалитета студијских програма, свих елемената наставног процеса, литературе, библиотечких и информатичких ресурса, педагошког рада наставника, асистената, сарадника у настави и факултетских служби путем анкетирања, изражавањем мишљења о свим општим актима Факултета, којима се утврђује Стратегија обезбеђења квалитета и уређују стандарди и поступци за обезбеђење квалитета, разматрањем извештаја о резултатима анкетирања и других облика самовредновања и извештаја о резултатима екстерног оцењивања квалитета и друго.

Факултет је Правилником о квалитету и самовредновању утврдио стандарде и поступке за обезбеђење квалитета. Стандарди за обезбеђење квалитета садрже минимални ниво квалитета рада Факултета, којима се обезбеђује остваривање мисија и циљева Факултета. Поступцима за обезбеђење квалитета утврђени су стандардни поступци за праћење и контролу квалитета, као и систем подстицајних и корективних мера чија примена обезбеђује остваривање стандарда који гарантују задовољавајући ниво квалитета свих сегмената образовног, научноистраживачког и стручног рада Факултета.

Одлуке о формирању Комисије за обезбеђење и унапређење квалитета и Поткомисије за праћење и унапређивање студирања, пословници о њиховом раду, као и Правилник о квалитету и самовредновању учињени су доступним јавности објављивањем на Интернет страници Факултета и посебној брошури коју је објавио Факултет.

На сајту Факултета отворен је Форум за студенте и уведене су анкете студената, *on line* као и могућност давања примедби, предлога, сугестија о свим областима управљања квалитетом.

Процена испуњености Стандарда 3 и предлог корективних мера

Успостављањем институционалног система обезбеђења квалитета, усвајањем одговарајућих општих аката и конституисањем органа, испуњен је Стандард 3.

Ради остваривања постављених циљева, потребно је да предвиђене процедуре и мере за обезбеђење квалитета буду стриктно примењене, да се брижљиво и систематично прати њихова примена и оцењује да ли се оне успешно спроводе, какви су практични ефекти подстицајних и корективних мера и какав је тренд квалитета у свим областима обезбеђења квалитета. Уколико на основу прикупљених података и остварених увида Комисија за обезбеђење и унапређење квалитета дође до сазнања да је потребно вршити структуралне или организационе промене, биће покренут поступак за кориговање институционалног система обезбеђења квалитета.

Имплементација система за обезбеђење квалитета вршиће се кроз циклично смењивање самовредновања и акционог планирања по обрасцу: планирање, спровођење, провера и побољшање.

У наредном периоду посебна пажња биће посвећена ширењу културе квалитета међу запосленима и студентима путем сталних разговора о квалитету, расправа о начинима побољшања квалитета и слично. Такође, одговарајућим мерама унапређиваће се институционална подршка наставном и ненаставном особљу ради повећања њихових стручних компетенција, укључујући и одговарајућу едукацију у циљу унапређења знања, способности и вештина за разумевање идеје квалитета, начина функционисања система обезбеђења квалитета, као и предузимање мера ради побољшања услова рада и повећања мотивисаности за рад.

Стандард 4: Квалитет студијског програма

Квалитет студијског програма обезбеђен је праћењем и провером његових циљева, структуре, радног оптерећење студената, као и кроз осавремењивање садржаја и стално прикупљање информација о квалитету програма од одговарајућих организација из окружења.

Факултет је акредитован за три нова студијска програма из области права, и то:

- 1) Студијски програм основних академских студија, у трајању од 4 године (240 ЕСПБ);
- 2) Студијски програм дипломских академских студија, у трајању од 1 године (60 ЕСПБ); и
- 3) Студијски програм докторских студија, у трајању од 3 године (180 ЕСПБ).

Студијски програми јавно су доступни у Информатору и на сајту Факултета

Студијски програми основних и мастер студија

Садржина студијских програма основних и мастер студија усклађена је са релеватним одредбама Закона о високом образовању, Статутом Факултета (бр. 2012/2 од 12. 10. 2006; Одлука о изменама и допунама Статута Правног факултета у Крагујевцу бр. 3111/12 од 11. 12. 2007; Одлука о изменама и допунама Статута Правног факултета у Крагујевцу бр. 2354/2 од 16. 09. 2008; Одлука о изменама и допунама Статута Правног факултета у Крагујевцу бр. 3657/1 од 24. 12. 2009;) са најновијим изменама од 10. 01. 2011.и Правилником о основним и дипломским академским студијама.

У школској 2009/2010 год. прву годину основних академских студија уписало је 440 студената а од тога је довољан број ЕСПБ бодова за упис друге године студија стекло 315 студената, што је у процентима 71, 09 % од броја уписаних у прву годину.

У школској 2009/2010 год. прву годину мастер студија уписало је 10 студената.

Школске 2010/2011 год. прву годину мастер студија уписало је 13 студената. На основу одлуке ННВ настава на овом студијском програму одвијаће се у летњем семестру школске 2010/2011. године, почев од 16. фебруара 2011.

Студијски програм докторских студија

Садржина студијског програма докторских студија усклађена је са

релевантним одредбама Закона о високом образовању, Статута Факултета и Правилником о докторским студијама.

Имајући у виду број одбрањених магистарских теза и докторских дисертација, број радова објављених у међународним и домаћим часописима са листе ресорног министарства за науку за последњих 10 година, број ангажованих наставника и њихову научну компетенцију, број научноистраживачких пројеката који су реализовани на Факултету и број оних који се тренутно реализују на Факултету, може се констатовати да је Факултет компетентан за извођење докторских студија.

Анализа научне компетентности наставника ангажованих на докторским студијама и досадашњих резултата у менторском раду са магистрантима и докторантима показује да наставно особље има потребне научне квалификације за извођење студијског програма докторских студија а на основу Правилника о пријави, изради и одбрани докторске дисертације Универзитета у Крагујевцу (јун 2007).

Правни факултет у Крагујевцу отпочео је са имплементацијом докторских студија у школској 2008/2009. години.

У школској 2008/2009. год. на докторским студијама уписано је 13 (тринаест) студената. У школској 2009/2010. год. на докторским студијама уписано је 32 (тридесет два) студената. (Доступно на сајту Факултета.)

Контрола и поступак обезбеђења квалитета студијских програма

Статутом Факултета и Правилником о квалитету и самовредновању утврђени су поступци за припрему, усвајање, праћење и контролу студијских програма, као и процедуре за осавремењавање студијских програма.

Правилником о квалитету и самовредновању предвиђене су процедуре за обезбеђење квалитета студијских програма: редовно праћење и провера циљева, структуре и садржине студијских програма, редовно праћење и провера укупног радног оптерећења студената и радног оптерећења студената у савладавању појединих предмета, прикупљање информација о квалитету студијских програма од унутрашњих и спољашњих корисника система обезбеђења квалитета, и осавремењивање курикулума и обезбеђивање њихове упоредивости са курикулумима одговарајућих домаћих и страних високошколских установа.

Учешће студената у оцењивању и осигурању квалитета студијских програма обезбеђено је тиме што су представници студената чланови Комисије за обезбеђење и унапређење квалитета и осталих тела у систему обезбеђења квалитета. Студенти оцењују квалитет студијских програма и на седницама Студентског парламента, који је, поред осталог, надлежан да разматра питања у вези са обезбеђењем и оценом квалитета наставе, анализом ефикасности студирања, унапређењем мобилности студената и

подстицањем научноистраживачког рада студената.

На сајту Факултета уведена је рубрика у оквиру које могу студенти (и студенти који су окончали студије) да дају предлоге који се тичу квалитета студијских програма.

За поступак обезбеђења и оцену квалитета студијских програма одговорни су Комисија за обезбеђење и унапређење квалитета, Наставнонаучно веће, катедре, Декан Факултета, продекан за наставу, руководиоци основних, дипломских и докторских студија.

Поткомисија за праћење и унапређење студирања као стално тело Комисије за обезбеђење и унапређење квалитета, операционализовала је своје основне задатке и делатности у виду редовних и систематских прикупљања и анализа података (анкете) који пружају увид у квалитативне и квантитативне показатеље квалитета студијских програма. Чланови Поткомисије су заједно са члановима Комисије учествовали су у изради Извештаја о оцени квалитета студијских програма и квалитету наставног процеса.

Квалитет важећег студијског програма основних студија

Реализација студијских програма основних и мастер студија, за које је Факултет акредитован започела је школске 2009/2010. године.

Студијски програм основних академских студија реализује се на првој и другој години студија. Осим тога, на Факултету се реализује и наставни план основних студија за трећу и четврту годину студија, према Наставном плану од 1993. са изменама од 1996.

У наредном периоду, у циљу контроле квалитета студијских програма, Комисија ће настојати да спроведе поступак самовредновања путем анкетирања послодаваца из окружења.

У поступку самовредновања, квалитет важећег студијског програма основних студија оцењиван је и према индикаторима везаним за успех студената у студирању и на испитима. Комисија за обезбеђење и унапређење квалитета је разматрала податке о успеху студената у студирању и пролазност на испитима и констатовала да успех студената показује значајан тренд побољшања у односу на стари студијски програм и да је неопходно наставити са редовном анализом стања, пратити тренд успеха студената на испитима и примењивати све мере предвиђене Правилником о квалитету и самовредновању које обезбеђују објективно оцењивање студената (полагање пред комисијом, полагање путем теста) и примену савремених метода и технике оцењивања студената. (прилог: Статистичка анализа пролазности на испитима)

Процена испуњености Стандарда 4 и предлог корективних мера

На основу анализе студијских програма основних и дипломских академских студија на Правном факултету у Крагујевцу, извршене према критеријумима утврђеним Стандардима за акредитацију студијских програма првог и другог степена високог образовања, Комисија је оценила да су захтеви стандарда 4 квалитета студијских програма основних и мастер студија у највећој мери испуњени.

Од почетка примене болоњског процеса у реализацији студијског програма основних академских студија нису уочени проблеми. Програм основних академских студија, по оцени Комисије, одвија се несметано током прве две године његове примене.

Руководилац мастер студија уочио је и истакао потребу измене концепта мастер студија у наредном периоду, што би, по оцени Комисије, требало да буде један од циљева који се морају остварити у новом циклусу акредитације.

Настава и испити на докторским студијама изводе се у складу са усвојеним Плановима рада на предметима, Правилником о докторским студијама, одговарајућим општим актима Универзитета и Факултета и одлукама Наставно-научног већа Факултета.

У току реализације студијског програма докторских студија појавила су се извесна спорна питања а која су везана за извођење активности на изборним предметима уже научне области Историја државе и права. Према Извештају руководиоца докторских студија, утврђено је да нису достављени Планови рада за изборне предмете уже научне области Историја државе и права. Уочена спорна питања решавана су у складу са општим актима Факултета и одлукама овлашћених органа Факултета.

У току реализације студијских програма примењивана је процедура за праћење, контролу и осавремењавање студијских програма, предвиђене Правилником о квалитету и самовредновању.

Програм основних академских студија је усаглашен у погледу услова уписа, трајања студија, услова преласка у наредну годину, стицања дипломе и начина студирања са европским стандардима који проистичу из Болоњске декларације и других међународно прихваћених докумената у области високог образовања, а који су конкретизовани у Закону о високом образовању Републике Србије, Правилнику о стандардима и поступку за акредитацију високошколских установа и студијских програма и одговарајућим актима Факултета.

Програм мастер студија Правног факултета у Крагујевцу упоредив је са бројним акредитованим студијским програмима другог нивоа иностраних правних факултета, од којих, примера ради, наводимо:

1. Правни факултет у Универзитета у Марибору, Република Словенија
2. Правни факултет Универзитета у Генту, Белгија

3. Правни факултет Универзитета у Гронингену, Холандија

Програм мастер студија је усаглашен у погледу услова уписа, трајања студија, стицања дипломе и начина студирања са европским стандардима који проистичу из Болоњске декларације и других међународно прихваћених докумената у области високог образовања, а који су конкретизовани у Закону о високом образовању Републике Србије, Правилнику о стандардима и поступку за акредитацију високошколских установа и студијских програма и одговарајућим актима Факултета.

Прилози:

1. Извештај о упису на мастер студије
2. Извештај о упису на докторске студије
3. Статистичка анализа пролазности на испитима

Стандард 5: Квалитет наставног процеса

Квалитет наставног процеса обезбеђен је кроз интерактивност наставе, укључивање примера у наставу, професионални рад наставника и сарадника, доношење и поштовање планова рада по предметима као и праћење квалитета наставе и предузимање потребних мера у случају када се утврди да квалитет наставе није на одговарајућем нивоу.

Правни факултет у Крагујевцу опредељен је да стално унапређује квалитет наставног процеса, оцењујући да је квалитет наставе од кључне важности за остваривање темељних циљева правничког образовања.

Правилником о квалитету и самовредновању дефинисани су параметри и индикатори квалитета наставног процеса и педагошког рада, као и поступци за праћење, контролу, оцењивање и унапређивање наставног процеса и педагошког рада наставника, асистената и сарадника у настави.

Организација наставе

Правилником о квалитету и самовредновању предвиђено је да се студије изводе према плану извођења наставе који усваја Наставно-научно веће и којим се утврђују следеће чињенице: 1) наставници, асистенти и сарадници у настави који ће изводити наставу према студијском програму; 2) места извођења наставе, у складу са дозволом за рад; 3) почетак и завршетак, као и временски распоред извођења наставе; 4) облици наставе (предавања, вежбе, семинари, стручне групе, стручна пракса, консултације са студентима и други облици наставних активности); 5) начин полагања

испита, испитни рокови и мерила испитивања; б) попис препоручене литературе и 7) остале важне чињенице за уредно извођење наставе.

Обезбеђење квалитета наставног процеса

Правилником о квалитету и самовредновању предвиђено је да се квалитет наставног процеса обезбеђује: професионалношћу наставника, асистената и сарадника у настави током извођења предавања и вежби и коректним односом према студентима, доношењем и објављивањем планова рада за наставне предмете, контролом наставног процеса и контролом спровођења планова рада на појединачним предметима, оценом квалитета наставе на појединачним предметима, различитим корективним мерама за унапређење наставе, усклађеношћу плана и распореда наставе са потребама и могућностима студената, обавезом наставника да осавременењују наставу, интерактивним облицима наставе и редовним праћењем и вредновањем рада студената током различитих облика наставе.

Стандарди квалитета наставног процеса обухватају: 1) стандарде квалитета планова рада (силабуса) и 2) стандарде квалитета наставе.

Факултет је, у складу са Правилником о квалитету и самовредновању, усвојио Правилник о основним и дипломским академским студијама којим је предвидео правила о организацији наставе и обавезама наставног особља у наставном процесу. Правилник је доступан јавности и може се преузети на сајту Факултета.

Факултет поседује Књигу предмета у којој су садржани сумарни силабуси за све предмете, у складу са упутствима Комисије за акредитацију. Књига предмета доступна је на Факултету и на Интернет страници Факултета.

Поред тога, у складу са одредбама Правилника о основним и дипломским студијама и Правилником о квалитету и самовредновању а према Упутству за израду плана рада на наставном предмету припремљени су на стандардизованом обрасцу и усвојени детаљни планови рада за сваки предмет, који садрже: име предавача, асистента или сарадника у настави а који учествује у реализацији, укупан број часова наставе за први (зимски) и други (летњи) семестар и фонд часова по радним седмицама. План рада за сваки предмет садржи: циљ изучавања предмета, исход изучавања предмета, кратак опис садржаја предмета, план предавања и вежби са тематским јединицама распоређен по недељама, број часова предавања и вежби по недељама, број ЕСПБ за конкретан предмет и списак обавезне и допунске литературе.

На првој седници ННВ одржаној 29. 10. 2009. усвојени су планови извођења наставе за предмете основних академских студија за школску

2009/2010. На 12. седници ННВ од 21. 09. 2010. усвојени су планови рада на предметима основних академских студија за академску 2010/2011.

Планови рада за предмете на мастер студијама за школску 2009/2010. усвојени су на другој седници ННВ од 27. 11. 2009. Планови рада за предмете на мастер студијама за школску 2010/2011. усвојени су на првој седници ННВ 11. 11. 2010.

Планови рада за предмете на докторским студијама за школску 2009/2010. усвојени су на другој седници ННВ од 27. 11. 2009. Планови рада за предмете на докторским студијама за школску 2010/2011. усвојени су 11. 11. 2010.

Наставници, асистенти и сарадници у настави су дужни да наставу изводе према плану рада, који се објављује на сајту Факултета петнаест дана пре почетка наставе (чл. 22 Правилника о основним и дипломским академским студијама). Силабуси за предмете нових студијских програма са календаром (планом предавања и тематским јединицама по недељама), усклађени са потребама и могућностима студената, објављени су на Интернет страници Факултета.

Правилником о квалитету и самовредновању предвиђени су стандарди квалитета у погледу садржине, метода и динамике предавања и вежби, као и стандарди професионалног понашања наставника, асистената и сарадника у настави, а исто тако и стандарди квалитета у извођењу наставе. Сви наставници, асистенти и сарадници углавном поштују усвојени план наставе у извођењу тематских јединица, као и распоред и сатницу предавања.

Дневник рада се води за сваки предмет посебно. У њему се налазе подаци о реализованој настави, вежбама и осталим наставним и ваннаставним активностима, време одржавања, методске јединице и реализација наставног плана и програма. Дневник рада на предмету води се на стандардизован начин. Проректор за наставу, руководиоца основних, дипломских и докторских студија, шефови катедри за своје катедре, Комисија за обезбеђење и унапређење квалитета, повремено су контролисали Дневник рада са аспекта уредности вођења и тачности унетих података и да су на констатоване пропусте и недостатке правовремено реаговали те да су исти отклоњени.

Правилник о квалитету и самовредновању у чл. 27 и 28 прописује обавезу именована за сваки наставни предмет, једног наставника рецензента који даје оцену о квалитету извођења наставе и вежби. Комисија је за сваки предмет именовала наставника-рецензента. У пракси овај начин оцене квалитета није дао очекиване резултате из објективних и субјективних разлога па је Комисија заузела становиште да нема места примени овог института.

Најзначајнији, мада не и једини вид учешћа студената у контроли квалитета наставног процеса су анонимне анкете, које се организују и спроводе у току сваког семестара.

У периоду на који се односи овај Извештај наставници и асистенти Факултета су више пута боравили на иностраним факултетима као учесници међународних симпозијума или као стипендисти иностраних научних фондова и установа.

Актуелно стање квалитета наставног процеса

Факултет примењује традиционалне инструменте за обезбеђење квалитета наставе и вежби: Књигу наставе и вежби и Распоред часова наставе и вежби. Распоред наставе редовно се објављује на огласним таблама Факултета и на Интернет страници Факултета. Анализа података из Књиге наставе показује да се настава одвија у складу са усвојеним наставним плановима и програмима, као и Распоредом наставе, те да нема већих одступања.

Од школске 2009/2010. спроводи се анкетање студената у првом и другом семестру као вид учешћа студената у контроли квалитета наставног процеса. (Доступно на сајту Факултета.)

Општа оцена (оцена за укупни утисак) квалитета наставника, асистената и сарадника дата од стране студената, по мишљењу Комисије, бележи високу вредност.

Укупна просечна оцена квалитета рада наставника, асистената и сарадника вреднована је високим оценама што говори да је квалитет наставника, асистената и сарадника Правног факултета у Крагујевцу на задовољавајућем нивоу. Ипак, не може се пренебрегнути околност да неки наставници нису обухваћени анкетом, као ни да у појединим случајевима анкетом није био обухваћен репрезентативан узорак (анкетирано је мање од 10 студената), што у извесној мери приказане резултете релативизира.

Број анкетираних студената на предавањима која се изводе по новом студијском програму показује да још увек не постоји довољна посећеност истих

Према Извештају о самовредновању квалитет наставног процеса обезбеђује се и усклађеношћу Плана распореда наставе и вежби са потребама и могућностима студената.

У наредном периоду примене акредитованих студијских програма требало би размотрити могућност увођења колоквијалне радне недеље у којој се не би одржавала настава. Разлог за овакав предлог Комисија налази у примећеном масовном одсуству студената са предавања у време одржавања колоквијума.

Процена испуњености Стандарда 5 и предлог корективних мера

На основу претходно изнетих чињеница и докумената у прилогу може се закључити да је на Правном факултету у Крагујевцу испуњен Стандард 5.

Акредитовани студијски програми одвијају се у потпуности у складу са принципима Болоњске декларације. На трећој и четвртој години студијски програми се одвијају по модификованом режиму студија који подразумева делимичну примену Болоњских принципа (једносеместрални испити, бодови, силабуси, оцењивање предиспитних обавеза), који уз традиционалне методе извођења наставе пружају предуслове за задовољавајући квалитет наставе и успех студената у студирању.

Факултет примењује правила о обезбеђењу квалитета наставе, што подразумева редовно праћење и контролу квалитета, и предузимање корективних мера, у складу са Правилником о квалитету и самовредновању.

Факултет пружа организовану подршку наставницима, асистентима и сарадницима у настави ради унапређења њихових педагошких способности, као и за редовно праћење рада студената и оцењивање њихових знања и вештина.

С обзиром да је за квалитет наставе од изузетне важности да студенти раде у малим групама, посебно кад је реч о настави на стручно-апликативним предметима, која подразумева примену интерактивних метода рада, неопходно је повећање броја сарадника у настави.

Комисија подноси овај Извештај ННВ након непуне 2 (две) године примене акредитованих студијских програма. Он представља скраћену верзију Извештаја о самовредновању и садржи извесна методолошка ограничења. Пошто је у питању почетак његове имплементације Извештај не садржи показатеље квалитета студијских програма до којих се долази путем анализе пословног окружења односно анкетирање послодаваца са подручја које гравитира Факултету.

Стандард 6: Квалитет научноистраживачког и стручног рада
Високошколска установа непрекидно ради на подстицању, обезбеђењу услова, праћењу и провери резултата научноистраживачког и стручног рада и на њиховом укључивању у наставни пероцес.

Правни факултет у Крагујевцу од оснивања организује, прати и подстиче научно-истраживачки рад и стратешки је опредељен да перманентно повезује и остварује јединство образовне, научно-истраживачке и стручне делатности.

Радећи на том задатку Факултет је од добијања акредитације до краја календарске 2010. године успешно окончао последње две истраживачке године рада на пројекту које је финансирало Министарство за науку и заштиту животне средине РС под Називом „Правни систем Србије и стандарди ЕУ и СЕ,“ а у који је укључено 28 наставника, асистента и сарадника у настави. Објављена су и два истоимена Зборника радова у којима су представљени резултати рада на пројекту.

Под издаваштвом Правног факултета у Крагујевцу у овом периоду објављене су следеће публикације:

1. **ЗАШТИТА ПРАВА ПОТРОШАЧА**, Миодраг Мићовић, 2009.
2. **ПРАВНИ ПОЛОЖАЈ НЕРОЂЕНОГ ДЕТЕТА**, Драгица Живојиновић, 2009.
3. **О МИТРОВДАНСКОМ УСТАВУ**, Срђан Ђорђевић, 2009.
4. **ОД *SAVEAT EMPTOR* ДО *SAVEAT VENDITOR***, Зборник радова, уредник Миодраг Мићовић, 2009.
5. **КОМЕНТАР ЗАКОНА О ОСНОВАМА СВОЈИНСКОПРАВНИХ ОДНОСА**, Слободан Сворцан, 2009.
6. **НАСЛЕДНО ПРАВО**, Слободан Сворцан, 2009.
7. **О СРПСКОМ ГРАЂАНСКОМ ЗАКониКУ**, Емилија Станковић, 2009.
8. **ОГРАНИЧЕЊЕ МЕЂУНАРОДНЕ СУДСКЕ НАДЛЕЖНОСТИ - одабрана питања**, Милена Петровић, 2009.
9. **ПРАВО ИНТЕЛЕКТУАЛНЕ СВОЈИНЕ**, Зоран Миладиновић, 2009.
10. **EUROPÄISCHER FÖDERALISMUS, am Beginn des 21. Jahrhunderts**, Драган Батавељић, 2009.
11. **УВОД У ПРАВО**, Срђан Ђорђевић, 2009.
12. **МЕЂУНАРОДНО КРИВИЧНО ПРАВО**, Станко Бејатовић, 2009.
13. **ПРАВНИ СИСТЕМ СРБИЈЕ И СТАНДАРДИ ЕУ И САВЕТА ЕВРОПЕ**, књига ИВ, уредник проф. др Станко Бејатовић 2009.
14. **МАЛОЛЕТНИЧКО КРИВИЧНО ПРАВО**, Проф. др Снежана Соковић, Проф. др Станко Бејатовић, 2009.
15. **ИЗВОРИ РИМСКОГ ПРАВА : ПРАКТИКУМ ЗА ВЕЖБЕ**, Проф. др Емилија Станковић, 2009.

16. **МЕЂУНАРОДНО ПОСЛОВНО ПРАВО**, Проф. др Радован Вукадиновић, 2009.
17. **ВОДИЧ КРОЗ БОЛОЊСКИ ПРОЦЕС**, Др Маријана Шећибовић, Проф. др Рефик Шећибовић, Проф. др Предраг Стојановић, 2009.
18. **УНИВЕРЗАЛНА ДЕКЛАРАЦИЈА О ЉУДСКИМ ПРАВИМА**, 18. **ЕВРОПСКА КОНВЕНЦИЈА ЗА ЗАШТИТУ ЉУДСКИХ ПРАВА И ОСНОВНИХ СЛОБОДА**, Доц. др Срђан Ђорђевић, Доц. др Милан Палевић, 2009.
19. **ПРИВРЕДНО ПРАВО**, Проф. др Миодраг Мићовић, 2010.
20. **ЛИБЕРАЛИЗАМ И ЗАШТИТА КОНКУРЕНЦИЈЕ**, уредник Проф. др Миодраг Мићовић, 2010.
21. **НЕПРАВИЧНА ПОРЕСКА КОНКУРЕНЦИЈА У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ**, Доц. др Снежана Стојановић, 2010.
22. **О МИТРОВДАНСКОМ УСТАВУ**, 2. изд, Доц. др Срђан Ђорђевић, 2010.
23. **ЗАКОН О ЗАБРАНИ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ, ПРАВНА АНАЛИЗА**, Доц. др Срђан Ђорђевић, Доц. др Милан Палевић, 2010.
24. **САВРЕМЕНИ ПРАВНИ СИСТЕМИ**, Проф. др Обрад Станојевић, Проф. др Емилија Станковић, 2010.
25. **EUROPEAN FEDERALISM AT THE BEGINNING OF THE 21ST CENTURY**, Проф. др Драган Батавељић, 2010.
26. **ПРАВО ИНДУСТРИЈСКЕ СВОЈИНЕ**, Синиша Варга, 2010.

Факултет је организовао низ научних скупова и саветовања националног и међународног карактера:

1. V мајско саветовање „**Od caveat emptor до caveat venditor**“ – на скупу одржаном на Правном факултету у Крагујевцу 2009. године презентовано је 26 реферата,
2. **Зимска школа европског права**, 2009. године на Златибору,
3. VI мајско саветовање „**Либерализам и заштита од конкуренције**“ – скуп одржан на Правном факултету у Крагујевцу 2010. године, представљено 27 реферата.
4. **Зимска школа европског права**, 2010. године на Златибору,

У циљу објављивања научних и стручних чланака из области права и сродних друштвених наука, изабраних одлука из домаће и стране судске праксе итд, 2009. године основан је „Гласник права“, електронски (on-line) научно-стручни часопис. Наследник је часописа „Гласник Правног факултета у Крагујевцу“ (1977-1992), **односно** „Гласник права“ (1992-1997) **Правног факултета у Крагујевцу**. Часопис се објављује три пута годишње на www.jura.kg.ac.rs/gp. У току 2010. године, како је планирано, објављена су три броја.

У овом периоду успостављена је сарадња са следећим иностраним институцијама:

- 1) Правним факултетом Универзитета у Источном Сарајеву, Пале, Република Српска, БиХ - 2. децембар 2010.
- 2) Факултетом пословне администрације, Универзитет Тексас Веслијан, Тексас, САД - 29. новембар 2010.
- 3) Европским Центром Марибор, Марибор, Словенија - 15. јул 2010.
- 4) Међународним Центром за Правне студије, Салцбург, Аустрија - 3. март 2009.

Настављајући постојећу сарадњу велики број наставника, асистената и сарадника је узео учешће на бројним саветовањима домаћег и међународног карактера представљајући стручној јавности резултате свог научно-истраживачког рада - Копаоничка школа природног права, Неум, Врњачка бања, Бањалука, Москва, Словачка... (Више података о овоме налази се у делу Извештаја који се односи на квалитет наставника и сарадника).

До сада у Институту за правне и друштвене науке није формиран научни картон – база података за сваког наставника, асистента и сарадника у настави у који би се уносили подаци о објављеним радовима, одбрањеним магистарским тезама и докторским дисертацијама, о учешћу на научним скуповима и пројектима, о менторском, рецензентском и уређивачком раду, и о чланству у експертским комисијама и др. Имајући у виду све постојеће базе података о научно-истраживачком раду запослених које су доступне стручној и широј јавности, предлог је Комисије да се уместо формирања научног картона - базе података при Институту, у ту сврху користи база података садржана у „КОBISS- у“. На овај начин би се избегло непотребно дуплирање, као и трошкови које би носило његово успостављање. Наравно, као и до сада, остаје обавеза сваког наставника, асистента и сарадника у настави да запосленима у библиотеци доставе све релевантне информације како би ови подаци били комплетни и ажурни.

У Институту за правне и друштвене науке до сада није формиран Центар за публикације као засебна организациона јединица.

Стандард 7: Квалитет наставника и сарадника

Квалитет наставника и сарадника обезбеђује се пажљивим планирањем и избором на основу јавног поступка, стварањем услова за перманентну едукацију и развој наставника и сарадника и провером квалитета њиховог рада у настави.

Процена испуњености Стандарда 7

Комисија за обезбеђење и унапређење квалитета оцењује да у овом тренутку (годину и по дана након добијања акредитације) Правни

факултет у Крагујевцу испуњава Стандард 7, али жели да укаже на неке новонастале околности у последње две године, да предложи неколико мера које имају за циљ унапређење квалитета односно спречавање његовог опадања (дакле, није реч о корективним мерама које су предвиђене Правилником о квалитету и самовредновању), као и да се осврне на предлоге о унапређењу квалитета наставника, асистената и сарадника који су дати у Извештају о самовредновању из 2008. године.

Квалитет наставника, асистената и сарадника у настави обезбеђује се поштовањем законских и других прописа о избору наставника, асистената и сарадника у настави, који су садржани у Закону о високом образовању Републике Србије, Статуту Универзитета у Крагујевцу, Статуту Правног факултета, Правилнику о начину и поступку заснивања радног односа и стицању звања наставника Универзитета у Крагујевцу од 22. априла 2009. године.

Факултет је дужан да води адекватну кадровску политику и доследно примењује критеријуме за избор у звање и заснивање радног односа са наставницима, асистената и сарадницима у настави, као и да перманентно прати и подстиче наставне, научноистраживачке и стручне активности наставника, асистената и сарадника у настави. С тим у вези, важно је напоменути да су се у међувремену променили прописи Универзитета у Крагујевцу који уређују избор у звање и заснивање радног односа наставника. Од априла 2009. године на снази је Правилник о начину и поступку заснивања радног односа и стицању звања наставника Универзитета у Крагујевцу, који предвиђа строжије услове од правилника који је важио у време подношења захтева за акредитацију Факултета (пун назив бившег правилника: Правилник о условима и поступку за давање сагласности стручних већа универзитета на одлуке о избору наставника Универзитета у Крагујевцу из 2003. године). Према Правилнику из 2009. године, за избор у наставничка звања неопходно је, између осталог, објавити радове у часописима са SCI листе (M21, M22 и M23) односно у часописима од међународног значаја (M24). Проблем се огледа у томе што се мали број европских часописа из области права налази на SCI листи (часописи са ове листе чак не покривају све гране права), а при том је само један домаћи часопис из области права категоризован као часопис међународног значаја. Из тога следи да су могућности за објављивање веома мале, што може у будућности имати далекосежне последице за квалитет наставника, асистената и сарадника Факултета. Колико је Комисији познато, у овом тренутку само два наставника и један сарадник имају прихваћен рад за објављивање у часопису са SCI листе, односно само један асистент је објавио рад у часопису међународног значаја у последње две године.

Иако се у последњих годину дана "говорило" о изменама Правилника из 2009. године, то се до подношења овог извештаја није

догодило и неизвесно је да ли и када ће се то догодити. Комисија једино може да апелује на наставнике, асистенте и сараднике да настоје да објаве научне и стручне радове у часописима са SCI листе односно у часописима међународног значаја. Комисија препоручује наставницима, асистентима и сарадницима да добро проуче Правилник из 2009. године, као и Правилник о поступку и начину вредновања и квантитативном исказивању научноистраживачких резултата истраживача, који је донео Национални савет за научни и технолошки развој („Сл. гласник Р.С.“ број 38/08) и који се примењује на наставнике Универзитета у Крагујевцу. Према Правилнику Националног савета, могуће је захтевати да се инострани часописи, који нису на SCI листи, категоризују као часописи међународног значаја о чему одлучује МНО односно МН.

Квалитет педагошког рада наставника, асистената и сарадника Факултета је на задовољавајућем нивоу, што потврђују резултати анкетања студената у академској 2009/10 (зимски и летњи семестар) и 2010/11 (зимски семестар). Квалитет педагошког рада наставника, асистената и сарадника студенти су оцењивали помоћу 15 индикатора, којима је додата и оцена за укупни утисак. Примера ради, укупна просечна оцена квалитета рада наставника, асистената и сарадника у зимском семестру 2010/2011 вреднована је са 4,42, што говори да је квалитет наставника, асистената и сарадника Факултета на задовољавајућем нивоу. Сви извештаји о анкетању су доступни на интернет страници Факултета.

Ипак, не може се пренебрегнути околност да неки наставници нису били обухваћени анкетама, као ни да у појединим случајевима анкетом није био обухваћен минимални скупни узорак (више од 10 студената), што у извесној мери приказане резултате релативизира.

Било је планирано да се на вебсајту Факултета уведе стална рубрика у оквиру које студенти могу да оцењују педагошке квалитете свих наставника, асистената и сарадника у настави. Уместо тога, уведена је рубрика у оквиру које студенти генерално оцењују квалитет предавања на Факултету, а не предавање сваког наставника (сарадника, асистента) понаособ.

У Извештају о самовредновању из 2008. године Факултет се обавезао да ће обезбедити да сваки асистент и сарадник у настави, пре укључивања у наставни процес, заврши базични курс у области наставне педагогије, дидактике и методике. Комисија констатује да курсеви овакве природе нису до сада одржавани. Имајући у виду резултате студентских анкета, чини се да ови курсеви заиста нису били неопходни. Отуда, Комисија сматра да савете и упутства новим асистентима и сарадницима у извођењу наставе треба да пружи надлежна катедра односно предметни наставник. Ако су резултати анкете о квалитету извођења наставе незадовољавајући или уочљиво слабији у односу на остале асистенте и

сараднике са катедре, тада треба приступити организовању курсева у области наставне педагогије, дидактике и методике, као корективној мери.

У Извештају из 2008. године је наведено да ће Факултет настојати да, између осталог, анкетом обухвати репрезентативан узорак студената, као и да ће прописати нову форму анкетних упитника послодаваца, која ће предвидети детаљне, прецизне и мерљиве индикаторе. Комисија већ дуже време озбиљно разматра могућност увођења поступка анкетања на основу репрезентативног узорка. Чињеница је да би овај поступак био објективнији у односу на постојећи начин анкетања. У овом тренутку се међу члановима Комисије још увек води дискусија о потреби увођења анкетања на основу репрезентативног узорка. Ако и када Комисија усвоји предлог о увођењу овог начина анкетања, проследиће га Наставно-научном већу на дискусију и усвајање. Такође, Комисија ће до краја 2011. године прописати нову форму анкетног упитника за послодавце.

Факултет је школске 2008/2009. године увео наставника рецензента као облик контроле квалитета наставника, асистената и сарадника у настави у складу са Правилником о квалитету и самовредновању. Оцена наставника рецензента, као инструмента за самовредновање квалитета наставника, асистената и сарадника, показала је велике недостатке. Комисија је оправдано сумњала у објективност добијених оцена, те је донела одлуку да овај облик контроле квалитета искључи из употребе. Према томе, Комисија предлаже Наставно-научном већу Факултета да донесе одлуку о брисању одредби Правилника о квалитету и самовредновању које се односе на наставника-рецензента.

Комисија за обезбеђење и унапређење квалитета и Поткомисија за праћење и унапређење студирања перманентно је контролисала све аспекте квалитета наставника, асистената и сарадника у настави. До сада није било потребе за предлагањем корективних мера.

Стандард 8: Квалитет студената

Квалитет студената се обезбеђује селекцијом студената на унапред прописан и јаван начин, оцењивањем студената током рада у настави, перманентним праћењем и проверавањем резултата оцењивања и пролазности студената и предузимањем одговарајућих мера у случају пропуста.

Квалитет студената обезбеђује се тиме што се путем конкурса, према унапред утврђеним и јавно објављеним критеријумима, врши селекција пријављених средњошколаца, што обезбеђује упис кандидата за које је утврђено да су својим успехом у средњој школи и бројем освојених поена стекли довољан квантум знања за успешно укључивање у процес наставе на Факултету.

Универзитет расписује заједнички конкурс за упис на студије које се организују на Факултету (чл. 142 Статута).

Факултет обезбеђује једнакост студената у приступу судијским програмима. који, поред осталог, садржи услове за упис, мерила за утврђивање редоследа кандидата, поступак спровођења конкурса и начин и рокове за подношење жалбе на утврђени редослед.

Пријем најквалитетнијих кандидата који се пријаве за упис врши се уз стриктно поштовање прописаних услова и мерила за утврђивање редоследа пријављених кандидата. Факултет унапред планира и утврђује број студената који се уписују на студијске програме. Редослед кандидата пријављених за упис утврђује се на основу општег успеха постигнутог током средњег образовања и резултата оствареног на пријемном испиту.

Факултет саставља ранг листу пријављених кандидата и доставља је Универзитету, а Универзитет сачињава јединствену ранг- листу пријављених кандидата. Право на упис стиче кандидат који је на ранг- листи рангиран у оквиру одобреног броја за упис. Редослед кандидата за упис у прву годину дипломских академских студија утврђује се на основу опште просечне оцене остварене на основним студијама, а редослед кандидата за упис у прву годину докторских студија утврђује се на основу опште просечне оцене остварене на основним и дипломским академским студијама и остварених научних резултата, на начин предвиђен Правилником о докторским студијама.

Факултет обезбеђује равноправност студената по свим основама, као и могућност студирања студената са посебним потребама. Сви студенти Факултета су једнаки и уживају једнак положај и једнаку правну заштиту без обзира на расу, боју коже, пол, сексуалну оријентацију, етничко, национално или социјално порекло, језик, вероисповест, политичко или друго мишљење, статус стечен рођењем и друго.

На Факултету је наставни процес организован на начин који свим студентима пружа једнаке могућности, што подразумева обезбеђивање

адекватних услова студирања за студенте са сензорним или моторичким инвалидитетом и уважавање разлика међу студентима. Студенти са инвалидитетом су у пуној мери укључени у све облике наставног рада и студентског организовања.

Статутом Факултета прописано је да студент има право на различитост и заштиту од дискриминације. Начин заштите индивидуалних права студената у случајевима повреде или угрожавања права, аката дискриминације, сексуалног узнемиравања и других видова злоупотребе предвиђен је и уређен Правилником о правима и обавезама студената и Правилником о дисциплинској одговорности студената Универзитета у Крагујевцу.

Факултет редовно издаје Информатор за студенте прве године, који садржи све потребне информације о упису на Факултет и огледне тестове за пријемни испит.

Факултет унапред упознаје студенте са обавезом праћења наставе и структуром предиспитних активности. Факултет обезбеђује да сви студенти буду информисани о свим питањима везаним за студије, као и о организацији и раду Факултета и његових органа и служби, систему обезбеђења квалитета, резултатима самовредновања и друго. Наставници, асистенти и сарадници у настави, у процесу обезбеђења квалитета студената на Правном факултету у Крагујевцу, у обавези су да на огласној табли, мониторима у холу Факултета и на сајту Факултета студентима учине доступним све релевантне информације неопходне за праћење наставе.

После доношења Закона о високом образовању, Факултет је својим актима регулисао оцењивање студената у испуњавању предиспитних обавеза и на испиту. Статутом Факултета предвиђено је да се рад студента у савлађивању појединог предмета континуирано прати током наставе и изражава у поенима. У силабусима је утврђена сразмера поена стечених у предиспитним обавезама и на испиту, при чему је од укупног броја поена, најмање 30, а највише 70 поена предвиђено за активности и провере знања у току семестра (предиспитне обавезе).

Статутом Факултета предвиђено је да на испит може изаћи студент који је испунио све прописане предиспитне обавезе. Испит је јединствен и полаже се усмено, писмено, односно писмено и усмено. Облик полагања испита утврђује се планом рада на наставном предмету.

Имајући у виду потребу да методе оцењивања студената и знања које су усвојили у току наставнонаучног процеса буду усклађене са циљевима, садржајима и обимом акредитовања студијских програма, предвиђена су мерила за оцењивање успеха студената у испуњавању предиспитних обавеза.

Свим студентима Факултет омогућава да се упознају са критеријумима, правилима и процедурама оцењивања.

Обезбеђење квалитета у оцењивању студената остварује се: редовним праћењем и контролом квалитета у оцењивању и резултата оцењивања и предузимањем корективних мера у случају да су квалитет у оцењивању и резултати оцењивања испод стандардног нивоа квалитета. У досадашњем периоду рад студената био је континуирано праћен и вреднован на испиту, мада нису постојала правила о испуњавању предиспитних обавеза и стицању поена.

Факултет је предвидео правила о полагању испита, која обезбеђују пуну објективност у оцењивању. Статутом, Правилником о квалитету и самовредновању и Правилником о полагању испита и оцењивању на испиту, предвиђена су правила о јавности испита, правила о полагању испита пред испитном комисијом и путем теста, као и правила о поступању поводом приговора студента на оцену. Ради обезбеђења регуларности испитног процеса, Факултет је за просторије у којима се спроводи испитни процес набавио најсавременије техничке системе којима се спречава комуникација са спољашњим окружењем и могућност злоупотреба.

Приликом оцењивања студената предметни наставник у Испитну књигу која се води за сваки појединачни предмет уноси питања која је поставио студенту и добијену оцену на свако од питања. Испитна књига се трајно чува у Одсеку за наставу и студентска питања. Садржина и поступак вођења Испитне књиге детаљно су предвиђени Упутством о вођењу испитне књиге на наставном предмету Правног факултета у Крагујевцу. **Истовремено, студент који је на испиту добио позитивну оцену заједно са наставником попуњава на самом испиту извештај о полагању испита који потом потписују и наставник и студент.**

Стандарди професионалног понашања наставника према студентима, као и стандарди везани за праћења рада и оцењивања знања студената (забрана дискриминације, објективност, уједначеност критеријума, подстицање студената на континуиран рад и дестимулисање кампањског приступа учењу и сл.), произилазе из Закона о високом образовању, Статута Факултета, Правилника о квалитету и самовредновању, Етичког кодекса Универзитета, и правила добре универзитетске праксе. Студенти, преко својих представника у Поткомисији за праћење и унапређење студирања, на Факултету, могу непосредно дати своје мишљење, примедбе и сугестије које се тичу професионалног односа наставника приликом оцењивања, односно квалитета и критеријума оцењивања наставника. Примедбе, сугестије и запажања у вези са квалитетом оцењивања студенти могу непосредно дати и продекану за наставу, или попуњавањем рубрике на сајту Факултета.

Факултет је обезбедио систематско праћење и проверу пролазности студената, по предметима, програмима, годинама и предузимње корективних мера у случају сувише ниске или високе пролазности или

других неправилности у оцењивању, које су утврђене Правилником о квалитету и самовредновању.

Акцијама Факултета детаљно су уређене процедуре интерне контроле квалитета поступка оцењивања и контроле резултата оцењивања. Контрола квалитета поступка оцењивања остварује се: контролом вођења Испитне књиге, вредновањем оцењивања путем анонимног анкетирања студената, могућношћу подношења приговора на оцењивање или изношењем критика и примедби на оцењивање на сајту Факултета. Праћење и контрола резултата оцењивања врши се на основу извештаја о резултатима оцењивања студената, који по окончању септембарског испитног рока саставља Одсек за наставу и студентска питања.

Предвиђене су мере за обезбеђивање квалитета самог поступка оцењивања, као и мере за отклањање неправилности у дистрибуцији оцена (сувише високих или ниских оцена, неравномеран распоред оцена) ако се оне понављају у дужем временском периоду. На седницама Наставно-научног већа, Комисије за обезбеђење и унапређење квалитета, Поткомисије за праћење и унапређење студирања, редовно се дискутује о успеху студената и предузимају се мере за унапређење квалитета оцењивања.

Факултет омогућава студентима одговарајући облик студентског организовања, деловања и учешћа у одлучивању, у складу са Законом о високом образовању, и пружа им пуну подршку у самоорганизовању и учешћу у раду студентских организација. Факултет пружа помоћ и подршку раду Студентског парламента и студентских организација кроз обезбеђивање адекватног простора и опреме, финансирањем едукативних, културних, спортских и осталих студентских активности, пројеката и манифестација. Студентски парламент успоставља сарадњу и реализује њене прихватљиве и корисне облике, пре свега у стручном раду, са другим Правним факултетима у Србији као и иностраним правним и сродним факултетима.

Студентски парламент организован је на начин предвиђен Законом о високом образовању и Статутом Факултета. Представници Студентског парламента активно учествују у раду органа и стручних тела Факултета у складу са одредбама релевантних аката Факултета.

У сарадњи са Факултетом Студентски парламент планира за сваку школску годину реализацију стручних посета релевантним институцијама (установе за издржавање казне лишења слободе, неуропсихијатријске установе, скупштине, ВСС, и друго) ради упознавања са њиховим функционисањем, организацијом, делокругом рада, мерама и поступцима које спроводе. Студентски парламент успоставља сарадњу и реализује њене прихватљиве и корисне облике, пре свега у стручном раду, са другим Правним факултетима у Србији као и иностраним правним и сродним факултетима. Студенти активно учествују у културним и спортским

акцијама и манифестацијама које организују Студентски културни центар Универзитета у Крагујевцу и остале универзитетске организације. Једна од редовних активности студената је њихово учешће на Правнијади, годишњем такмичењу студената права у знању и спорту.

Студентима Факултета је на располагању Клуб студената „Јустиција“, који је место промовисања уметничког, музичког, књижевног, научно-истраживачког и других облика рада студената.

Квалитет студената потврђује и чињеница да су већ пуне четири године наши студенти активни и веома успешни учесници различитих форми такмичења из области Међународног јавног права. Од 27. до 30. марта, 2008. године у Београду, одржано је престижно такмичење из области међународне политике, права и дипломатије БИМУН 2008. Од преко 1000 пријављених учесника из земаља Источне и Западне Европе, неколико неевропских континената, земаља бивше СФРЈ, земаља региона, селектирано је око 160 кандидата међу којима и 5 студената Правног факултета у Крагујевцу. Није сувишно напоменути да је говорни језик на такмичењу био енглески.

Процена испуњености Стандарда 8 и предлог корективних мера

Правни факултет у Крагујевцу испуњава Стандард 8.

Факултет ће настојати да мотивише што већи број средњошколаца који су са одличним успехом завршили школу да упишу основне академске студије права, како би обезбедио да студенти имају задовољавајући ниво претходних знања.

У наредном периоду, Факултет ће за наставнике, асистенте и сараднике у настави организовати обуку за примену новоуспостављеног система праћења рада и оцењивања знања студената, као и обуку за примену савремених метода оцењивања.

Факултет ће припремити сву неопходну документацију како би се на унификован начин евидентирао успех студената у испуњавању предиспитних обавеза и подаци учинили транспарентним и доступним студентима који ће уписати нове студијске програме.

Факултет до сада није реализовао у потпуности студијске програме за које је добио акредитацију, Факултет је почео са реализацијом студијских програма за које је акредитован (основне и дипломске), али је анализа успеха студената који студирају по старом наставном програму показала да на појединим предметима пролазност на испиту није на задовољавајућем нивоу. Један од могућних узрока је преобиман наставни програм тих предмета, што их чини тешким за студенте. Међутим, део узрока везан је и за критеријум оцењивања, који није прилагођен просечном нивоу знања студената. С обзиром да

су у међувремену уџбеници, односно градиво усклађени са новим акредитованим студијским програмима, треба очекивати да ће се ови недостаци отклонити.

Факултет ће и даље предузимати мере да се уочени недостаци у дистрибуцији оцена отклањају.

У наредном периоду посебна пажња биће посвећена вредновању исхода учења; периодично ће се прикупљати подаци о нивоу стручних компетенција дипломираних правника приправника, што ће омогућити да се благовремено утврди која знања и вештине студијски програм не развија у довољној мери и коју врсту интервенција треба предузимати.

Испитна књига је уведена на начин предвиђен Правилником о полагању испита и оцењивању на испиту, и Правилником о квалитету и самовредновању (Стандардом 8), као још једним од начина унапређења контроле процеса оцењивања.

Стандард 9.

Квалитет уџбеника, литературе, библиотечких и информатичких ресурса.

Потребно је изменити Правилник о издавачкој делатности Правног факултета Универзитета у Крагујевцу и то у оном делу који регулише ко може бити издавач уџбеника, монографије.

Факултет у Крагујевцу студентима свих студијских програма обезбеђује уџбенике и други испитни материјал утврђен Правилником о уџбеницима и другим училима, неопходан за савладавање градива и научноистраживачки рад. Списак обавезне и допунске литературе, приручника и практикума на почетку сваке школске године, утврђује се одлуком коју, на предлог катедара доноси Наставно-научно веће. У овом сегменту је потребно обезбедити благовремено обавештавање студената о изменама литературе за спремање испита јес се дешава, веома често, да су промене настале а да студенти нису обавештени. Или, што је још лошије, да се студенти обавесте о променама а да библиотека о томе није упозната.

Обзиром да је према новом програму, обавезна израда семинарских радова на свим предметима, потребно је обезбедити следеће:

1. списак не само тема из којих се раде семинарски радови него и списак литературе. (У вези литература, за неке предмете је наведена и литература док је за поједине предмете литература дата само оквирно, за већи број тема дата су само имена аутора без навођење и наслова). Овакав начин рада са студентима је могућ ако се ради о студентима виших година, мада и ту постоји проблем јер нису сви студенти оспособљени да претражују литературу нити да користе *COBISS* а ни ПараграфЛех. Међутим, када је реч о студентима прве и друге године, проблем је далеко већи.
2. Постоји Правилник о изради семинарских радова али он vise води рачина о форми самог семинарског рада а не и о његовој садржини. Потребно је студенте упутити како се пише семинарски рад. Из којих се делова он састоји, шта треба са садржи уводни део, шта се пише у разради, који се метод користи у праву (не анализа и синтеза него упоредно правни метод), када се ради семинарски из неког позитивно-правног предмета, упутити студента у то да је, поред дефинисања самог института који се обрађује, како је он регулисан код нас а како у упоредном праву, обавезно навести примере из судске праксе.

Из искуства рада са студентима могу рећи да то они незнају, и да постоји пракса преписивања семинарских радова чак и пракса да студенти виших година раде семинарске радове за новац. Самим тим се све своди на форму и добијање бодова а да се практично ништа не научи.

Обзиром да је израда семинарских радова веома значајна за савладавање градива студента из предмета из кога се семинарски рад ради, предлажем да се уведе пракса која је већ неколико година присутна на Правном факултету у Загребу.

На Правном у Загребу, на првој години студија, обавезно је присуство семинару којим се студенту упућују у то:

- како се претражује литература, (код њих је *CROLIST* а код нас *COBISS*)
- како се пише семинарски рад,
- како се наводе фусноте
- како се наводи библиографија,
- како се користе правне базе, односно базе прописа – законских и подзаконских аката, судске праксе, службених мишљења и модела

Обуку студената на Правном факултету у Загребу спроводе библиотекари, јер је тамо запослено више дипломираних правника. Практика је показала да се овакав начин рада вишеструко исплати. Они се не оцењују али је њихово присуство обавезно и траје око 6-8 часова.

На нашем факултетеу се већ 4 године спроводи бесплатна обука за коришћење правне базе ПараграфЛех и до сада је преко 500 студената прошло ту обуку. Обука се обавља у интернет учионици на спрату, по завршеној обуци студенти добијају сертификат Правног факултета и компаније ПараграфЛех. Како би се унапредила обука потребно је обезбедити стално одржавање рачунара који се налазе у учионици што до сада није био случај.

Стандард 10: Квалитет управљања високошколском установом и квалитет ненаставне подршке

Квалитет управљања високошколском установом и квалитет ненаставне подршке се обезбеђује утврђивањем надлежности и одговорности органа управљања и јединица за ненаставну подршку и перманентним праћењем и провером њиховог рада.

Факултет је својим општим актима, у складу са Законом о високом образовању, установио органе управљања и пословођења и детаљно регулисао њихову надлежност и одговорност у организацији и управљању Факултетом.

Према члану 67. Статута Факултета, Органи Факултета су:

- Савет,
- Декан,
- Стручни органи,
- Студентски парламент.

Савет Факултета је орган управљања, **Декан** је орган пословођења а Стручни органи су: **Наставно научно веће** (Веће Факултета), **Веће катедре** и **Руководилац студијског програма** (члан 97. Статута).

Студентски парламент је орган свих студената Факултета који се формира у циљу остваривања права и заштите интереса студената (члан 68. Статута).

Организационе јединице и стручни органи Факултета, њихов састав и структура, делокруг рада и начин координације и контроле рада, утврђени су Статутом, општим актима организационих јединица, односно Правилником о организацији и раду информационог центра, Правилником о организацији и начину рада студијско - истраживачких центара и Правилником о библиотечком пословању.

Планом рада Факултета и Финансијским планом Факултета (које на предлог Наставно-научног већа усваја Савет), обухваћени су и планови рада и материјално-финансијске потребе организационих јединица.

Организација Факултета утврђена је уз максимално уважавање принципа функционалности, целисходности и рационалности.

Организационе јединице Факултета су:

- Наставно-научна јединица,
- Институт за правне и друштвене науке,
- студијско истраживачки центри,
- Стручна служба

С тим што Савет Факултета може образовати и друге организационе јединице.

Наставно-научну јединицу чине наставници, асистенти и сарадници у настави који реализују образовну и научну делатност кроз остварење акредитованих студијских програма на свим нивоима и врстама студија, као и кроз остваривање посебних облика стручног образовања и усавршавања. Своју делатност наставно-научна јединица врши преко активности, односно рада катедри. Катедре се образују одлуком Наставно-научног већа Факултета за једну или више ужих научних области. Стручни орган катедре је веће катедре које чине сви наставници, асистенти и сарадници у настави на предметима који чине катедру.

Институт за правне и друштвене науке обавља научно истраживачку и друге научне делатности из области правних и пратећих друштвено хуманистичких наука. Наставно-научно веће може поверити Институту за правне и друштвене науке организацију и реализацију других задатака, ван плана и програма рада, уз обавезу Факултета да за ове намене обезбеди и неопходна средства.

Студијско истраживачки центри организују различите облике курсева за иновацију знања, реализују истраживачко развојне пројекте и реализују друге програме и активности од значаја за област правних и пратећих друштвено-хуманистичких наука.

Стручна служба обавља административне, правне, извршно управне, материјално финансијске, техничке, помоћне и друге опште послове за потребе реализације делатности Факултета.

Стручну службу чине следећи одсеци:

- 1) Одсек за наставу и студентска питања;
- 2) Одсек за опште послове;
- 3) Одсек за финансијско-материјално пословање;
- 4) Информациони центар;
- 5) Библиотека.

Сваки одсек има шефа који непосредно организује и руководи радом одсека и одговоран је за достизање високог нивоа квалитета обављања послова. Рад сваког одсека ближе је регулисан упутством о раду. Контролу рада Стручне службе врши Секретар факултета.

Правилником о систематизацији радних места дефинисана су сва радна места на Факултету и описан је круг дужности и одговорности за свако радно место, унутрашња организација, систематизација послова и задатака ненаставних радника.

Упутством о раду организационих јединица утврђени су поступци и процедуре за рад запослених у одговарајућој служби, као и обрасци које свака служба користи у свом раду. Постоји више упутстава о раду, којима је предвиђено: детаљан опис послова за свако радно место, са стандардизацијом процедура у обављању посла, одговорност сваког радника на радном месту у служби, индикатори квалитета и процедура

контроле квалитета, систем превентивних и корективних мера, обавеза поступања по налогу надређеног радника или органа, која је у вези са описом радног места, поступање по налогу којим се прекорачују обавезе утврђене описом радног места, процедура ангажовања ненаставног радника из једне службе за краткорочно обављање послова у другој служби и недопуштена понашања радника у служби, којима се ремети радна дисциплина, не испуњава радна обавеза или се радна обавеза испуњава испод утврђених стандарда квалитета, за свако радно место у служби. На тај начин стандардизован је рад запослених у службама, дефинисан је очекивани ниво квалитета рада и предвиђене су мере за обезбеђење предвиђеног нивоа квалитета рада.

Услови и поступак заснивања радног односа и напредовања ненаставног особља утврђују се Законом о раду, Колективним уговором и Правилником о систематизацији радних места и доступни су јавности. Факултет формулише прецизне критеријуме за заснивање радног односа са ненастаним радницима, а може објавити оглас, односно јавни позив, како би се обезбедио пријем најквалитетнијих радника, односно како би била могућа селекција. У процесу избора кандидата пријављених на оглас избор кандидата врши Декан Факултета.

Онемогућен је сваки вид дискриминације (непосредне или посредне) приликом избора кандидата у запошљавању, али и самих запослених, с обзиром на пол, рођење, језик, расу и боју коже, старост, гравидност, здравствено стање и инвалидност, националну припадност, вероисповест, брачни статус, породичне прилике и обавезе, сексуално опредељење, политичка и друга уверења и ставове, као и чланство у политичким организацијама и синдикатима, социјално порекло, имовинско стање и неко друго лично својство.

По закључивању уговора о раду, запослени се уводи у посао. Шеф службе или радник кога шеф службе одреди уведе у посао новог запосленог.

Сваки запослени на Факултету има свој персонални досије, у који се уписују подаци о квалификацијама и компетенцијама запосленог, о напредовању, додатном нивоу образовања које је накнадно стечено, евентуалним дисциплинским мерама и друго.

Факултет је обезбедио редовно и систематско праћење, контролу и оцењивање рада органа пословођења, шефова служби и ненаставних радника, при чему је посебна пажња посвећена праћењу и оцењивању њиховог односа према студентима и мотивације у раду са студентима.

Квалитет управљања Факултетом обезбеђује се редовном провером поступања Савета Факултета по Закону о високом образовању, Статутом, Правилником о квалитету и самовредновању и Пословником о раду, као и провером законитости донесених одлука. За поменуте провере одговорни

су Декан и секретар Факултета. Савет факултета, једном годишње, анализира свој рад.

Комисија за обезбеђење и унапређење квалитета периодично врши проверу општих аката Факултета са аспекта њихове компатибилности позитивним прописима, односно да ли су у складу са њима дефинисани органи управљања и пословођења Факултетом, да ли су њихове надлежности усклађене, а одговорност адекватно утврђена. У случају откривања неусаглашености у било ком од наведених питања, Комисија за обезбеђење и унапређење квалитета даје предлог за измене и допуне општих аката Факултета.

Декан као орган пословођења одговара Савету за законитост свог и рада Факултета у целини и може због незаконитости бити разрешен по процедури коју регулише Статут.

Декан подноси Савету на сваких шест месеци Извештај о свом раду. Извештаји садрже сумарни преглед активности декана, продекана, и организационих јединица Факултета. Чланови Савета разматрају извештај и могу тражити његову допуну. Савет усваја извештај или допуњени извештај.

Извештај се доставља и Комисији за обезбеђење и унапређење квалитета која, такође, има овлашћење да захтева допуну извештаја, а може упозорити Декана на незаконитост поступања органа факултета и о томе обавестити Савет. На основу овог обавештења Савет може поставити питање одговорности Декана, односно и његовог разрешења.

Шефови одсека који чине Стручну службу Факултета непосредно прате и оцењују рад сваког запосленог у свом одсеку. Једном годишње они подnose секретару Факултета извештај који, поред оцене рада запослених садржи и постигнуте резултате, препознате проблеме и слабости и предлог мера за њихово отклањање. Посебно се прати мотивисаност запослених за рад уопште и у односима са студентима, односно коректност и професионалан однос у комуникацији са студентима, као и са наставницима, асистентима и сарадницима у настави и трећим лицима.

На основу ових извештаја, секретар Факултета припрема годишњи извештај о свом раду и раду стручне службе укупно. И овај извештај садржи достигнути ниво квалитета рада сваког појединца и одсека у целини, постигнуте резултате, уочене проблеме, узроке евентуалног пада квалитета и мере за превазилажење проблема и слабости, односно за побољшање квалитета рада, али и позитивну оцену радника појединачно и одсека у целини.

Наставник може упозорити шефа одсека или директно Декана, секретара или Комисију за обезбеђење и унапређење квалитета о уоченим проблемима и слабостима запосленог или одсека у целини. Упозорење улази у извештај, уколико слабости нису у међувремену отклоњене.

Комисија за обезбеђење и унапређење квалитета има овлашћење да самоиницијативно периодично проверава рад запослених и одсека у целини и да о уоченим слабостима обавештава Декана, продекане и секретара, као и да предлаже мере за побољшање квалитета. Обавештава, међутим и о позитивним резултатима појединаца или одсека у целини.

Комисија за обезбеђење и унапређење квалитета оцењује рад ненаставних радника на крају текуће године, претходно спроводећи анкету, на усвојеним обрасцима, међу ненаставним радницима, студентима, наставницима, асистентима и сарадницима у настави. Резултати анкете објављују се на сајту Факултета.

Годишњи извештај секретара доставља се Декану, Наставно-научном већу, Савету и Комисији за обезбеђење и унапређење квалитета. Наставно научно веће разматра извештај и у случају потребе доноси одлуке из своје надлежности.

Комисија за обезбеђење и унапређење квалитета разматра и усваја годишњи извештај секретара и, ако је потребно, предлаже дуготрајније и системске мере за побољшање квалитета. О спровођењу ових мера стара се секретар, а одговара декан.

Применом одговарајућих мера Факултет подстиче ненаставно особље на усвајање и развијање културе квалитета, на посвећеност раду и максимално залагање на послу до степена изврности, на развијање професионалног односа према корисницима услуга и друго. Основна подстицајна мера је награђивање ненаставних радника за оне ненаставне раднике који остваре најбоље резултате у раду према заједничком предлогу секретара и Комисије за обезбеђење и унапређење квалитета. Одлуку о награђивању доноси Декан Факултета.

Предвиђене су и корективне мере за отклањање узрока неквалитетног рада запослених у службама (надзор над радом запосленог, мере због повреде радне дужности и радне дисциплине и сл.), као и начин њихове примене. Правила о дисциплинским мерама садржана су у општем акту којим се регулишу права, обавезе и одговорности запослених.

Корективне мере према ненаставном раднику предлаже секретар Факултета, у складу са Законом о раду. Претходно је шеф одсека дужан да секретара неодложно упозори на субјективне или објективне проблеме које има појединац или цео одсек у обављању послова. За спровођење утврђених корективних мера у року који се одреди, одговара шеф одсека.

Рад и деловање управљачког и ненаставног особља су доступни оцени наставника, ненаставног особља, студената и јавног мњења. Рад органа пословођења и служби Факултета оцењују наставници, асистенти, сарадници у настави, ненаставни радници и студенти Факултета путем анонимног анкетања које се спроводи у току децембра. Поткомисија за праћење и унапређивање студирања, под контролом Комисије за

обезбеђење и унапређење квалитета, спроводи анкету и припрема извештај о резултатима анкете.

Резултати анкетирања студената Правног факултета, које је спроведено 2008. године, показали су да су студенти углавном задовољни радом факултетских служби. Они су најзадовољнији радом Библиотеке и Информационог центра, а нешто мање су задовољни радом Одсека за наставу и студентска питања, чије радно време сматрају неадекватним и имају извесне замерке у погледу односа запослених у овој служби према студентима.

На основу резултата анкете наставника, асистената и сарадника, може се закључити да су наставници задовољни ненаставном подршком коју им пружају стручне службе. Резултати анкете, такође спроведене 2008, запослених у наставној јединици показују да су они највише задовољни радом библиотеке, а најмање радом студентске службе.

У вредновању руковођења, радног окружења и радне перспективе, ненаставни радници су релативно добро оценили рад руководиоца службе (квалитет наредби и инструкција, помоћ и подршку руководиоца службе и правичност у оптерећењу запослених у служби), што показује да је један тако важан однос руководиоца и особља, који непосредно утиче на квалитет и успешност рада, оцењен врло добром оценом. Запослени у службама оценили су задовољавајућим и непосредно радно окружење и радну атмосферу у којој они обављају послове.

Број ненаставних радника, степен њихове стручности у складу су са стандардима за акредитацију. Ненаставно особље Факултета квалификовано је и компетентно и својим радом успешно пружа подршку квалитетној реализацији студијских програма и обављању научно-истраживачке и осталих делатности Факултета.

Осавремењавање процеса рада у службама, увођењем нових информационих технологија и процедура, изискује стално усавршавање и образовање управљачког и ненаставног особља. Факултет, у оквиру својих финансијских и других могућности, обезбеђује услове за професионалну едукацију чланова органа пословођења, чланова органа управљања из својих редова, као и запослених у стручној служби, у циљу повишења нивоа квалитета њиховог рада. Начини на које се то постиже су: финансирање стручних семинара, саветовања, едукативних курсева и других облика професионалне едукације.

Процена испуњености Стандарда 10 и предлог корективних мера

Правни факултет у Крагујевцу испуњава Стандард 10.

У наредном периоду потребно је усклађивати Правилник о систематизацији радних места и иновирати упутства о раду, садржана у упутствима о раду организационих јединица Факултета.

Факултет ће перманентно пратити и евалуирати примену поступака за обезбеђење квалитета управљања и ненаставне подршке, предвиђених Правилником о квалитету и самовредновању, другим општим актима Факултета и, ако буде потребно, усавршавати их и даље развијати.

Факултет ће и даље наставити да побољшава услове рада ненаставних радника обезбеђивањем адекватног простора, набавком савремених средстава за рад и побољшањем техничких услова рада.

Факултет ће наставити да унапређује професионалне компетенције ненаставних радника, укључујући и обуку у области ненасилне комуникације, стандарда професионалног понашања и мирног решавања сукоба и отвараће већи простор за иницијативе и идеје запослених и изражавање и уважавање мишљења ненаставних радника.

Стандард 11: Квалитет простора и опреме

Квалитет простора и опреме се обезбеђује кроз њихов адекватан обим и структуру.

Правни факултет у Крагујевцу поседује одговарајући простор у погледу обима и структуре, тако да задовољава стандарде за акредитацију високошколских установа, који важе у погледу простора.

Табела 9.2 Листа просторија са површином у високошколској установи

Укупна бруто површина у установи -			8.431-1700 (1200 +500) = 6.731м²		
Р.б.	просторија		број места	Површина м ²	На вести адресу на којој се налази просторија
		ознака			
	Амфитетатри	Б-113	440	427,20	Јована Цвијића 1, Крагујевац
		А-4	50	70,14	
	Слушаонице	Б-115	100	150,52	
		Б-117	100	150,52	
	Учионице	А-2	60	70,14	
		А-5	"	"	
		А-101	"	"	
		А-102	"	"	
		А-104	"	"	
	Вежбаонице	А-105	"	"	
		А-204	"	"	

Компјутерске лабораторије	Б-02	15	47,11		
	Б-118	20	66		
	Б-11	10	10,20		
Лабораторије	А-203-Клиника	25	70,14		
	Центар за јавну управу	-	24,32		
Радионице	А-0		24,45		
Библиотеке	Б-	-	112,47		
Читаонице Књижара	Б-	60	114,40		
	Б-0000-подрум хол	100	230		
Сале - конференц.	А-1	55	70,14		
Мокри чворови			184,38		
Ходници					
Ауле					
Укупно за извођење наставе					
		1450			
Наставнички кабинети	А-110-119, А-210-219, Б-106-112, Б-201-212.	50 каб. 50-100 м.	707,53		
Лабораторије за рад наставног особља					
Наставничке библиотеке					

	Друге просторије намењене наставном особљу	Бифе,	-	48,96	
	Студентска служба	Део хола	5	105	
	Секретаријат	Б-1-5	5	89,49	
	Друге просторије намењене запосленима	Б-100-105; канц. Инф. центар, Тел. централа,	6 4 1	75,96 60,09 9,30	
	Студентски парламент	Б-2	25	48,16	
	Студентски бифе	-	-	70,14	
Укупно за наставно и друго особље у установи					

На основу изложеног може се закључити да Факултет задовољава стандарде квалитета у погледу простора, који су дефинисани правилима о акредитацији.

Потребно је додатно напоменути, да поред тога што је део зграде Правног факултета додељен Универзитетској библиотеци у Крагујевцу, може се закључити из Прегледа простора, да Правни факултет у Крагујевцу испуњава услове простора.

Факултет води одговарајућу набавну и финансијску политику како би обезбедио услове за квалитетно извођење наставе и задовољио потребу запослених и студената за савременим информатичким средствима, имајући у виду њихов број. Факултет води осмишљену набавну политику у прибављању нових и одржавању постојећих основних и потрошних средстава и ресурса.

Студентима је обезбеђен неометан приступ свим информацијама у погледу студија, које се редовно објављују на Интернет страници Факултета. Студентима је доступан Интернет, правне и библиографске базе Факултета. Факултет је студентима обезбедио две учионице

опремљене савременим техничким и осталим уређајима, који студентима омогућавају рад на рачунарима, штампање, скенирање, нарезивање CD и DVD материјала. Запосленима на Факултету благовремено се достављају електронске верзије свих материјала за седнице органа управљања и стручних органа, као и сви општи акти Факултета.

Услуге фотокопирања студентима пружа библиотека Факултета на начин регулисан Правилником о библиотечком пословању.

Факултет обезбеђује редовно одржавање простора и опреме организовањем рада одговарајућих служби, висок ниво хигијене свих просторија, као и редовно одржавање опреме и њено осавремењавање. Факултет је установио процедуре које обезбеђују рационалну набавку потрошног материјала и брзо отклањање кварова на техничким уређајима у циљу њиховог несметаног функционисања.

Квалитет простора и опреме обезбеђује се: праћењем и усклађивањем просторних капацитета и опреме са потребама наставног процеса, имајући у виду број студената и стандарде предвиђене правилима о акредитацији, контролом квалитета простора и опреме путем анкетаирања студената и запослених, доследном применом законских правила и утврђених процедура набавке ствари, опреме и потрошног материјала и предузимањем корективних мера у случају пропуста у раду, праћењем и контролом квалитета рада на одржавању опреме и хигијене, и предузимањем корективних мера у циљу ефикаснијег обављања послова на одржавању опреме.

Анкетирање студената показало је да су они углавном задовољни квалитетом простора и опреме, изражавајући истовремено и захтев да квалитет ових ресурса буде још бољи.

Процена испуњености Стандарда 11 и предлог корективних мера:

Правни факултет испуњава Стандард 11.

Факултет ће наставити да перманентно побољшава квалитет простора и опреме. У претходном периоду (2009 - 2010) Планирано је опремање учионица адекватним озвучењем, као и нова климатизација свих просторија на Факултету, при чему ће приоритет имати учионички простор. До израде овог извештаја план није спроведен, те остаје да се учионочки простор климатизује и адекватно озвучи током академске 2010/2011 године.

Стандард 12: Финансирање

Квалитет финансирања високошколске установе обезбеђује се кроз квалитет извора финансирања, финансијско планирање и транспарентност у употреби финансијских средстава што доводи до финансијске стабилности у дугом року.

Факултет има дугорочно обезбеђена финансијска средства неопходна за реализацију наставних активности, научно-стручни и научно-истраживачки рад чиме је обезбеђена финансијска стабилност. Претпоставке за остварење овог услова произилазе пре свега из: средстава које обезбеђује оснивач, средстава која се добијају од студената који плаћају школарину Правног факултета у Крагујевцу на свим студијским програмима, других прихода остварених по основу студирања, средстава остварених по основу пројеката у које је укључен Факултет, донација, поклона и завештања, средстава од осталих пројеката и уговора у вези са реализацијом наставе, истраживања и консултантских услуга, накнада за комерцијалне и дуге услуге и других извора, у складу са законом.

Правни основ стицања и расподеле прихода је дефинисан Законом о високом образовању, а само пословање ближе је уређено Статутом Факултета и правилницима који су у складу са Статутом и законом.

Стицање финансијских средстава којима Факултет располаже врши се према самостално формулисаном плану распореда и намене средстава, а на основу Уредбе о нормативима и стандардима услова рада Универзитета и факултета за делатности које се финансирају из буџета РС („СГ РС“, бр.15/02...110/07). Средства се распоређују, по намени, тако да се осигура ликвидност установе и финансијска стабилност у дужем периоду.

Начин расподеле средстава подразумева редовну исплату плата свих запослених у сталном радном односу и по другим законским основима и покривеност материјалних трошкова (ПТТ, комуналне услуге, топлотна енергија, коришћење грађевинског земљишта, услуге платног промета, службена путовања, информатичка и друга опрема, потрошни канцеларијски материјал, библиотечки фонд, рад Студентског парламента, финансирање научно-истраживачког рада и професионалне едукације запослених, подстицање развоја научно-истраживачког подмлатка, рада са надареним студентима, текуће и инвестиционо одржавање и друге намене у складу са законом.)

Распоред и намена финансијских средстава утврђују се финансијским планом, а реализација утврђеног распореда и намене финансијских средстава предмет је Финансијског извештаја Правног факултета у Крагујевцу који се усваја на начин прописан Статутом Правног факултета и другим позитивно правним прописима.

Од оснивања, Факултет је позитивно пословао. То значи да је редовно измиривао све обавезе и финансирао све активности, односно, све делатности Факултета.

Јавност финансијског пословања и транспарентност извора финансирања и начина употребе финансијских средстава Факултета обезбеђена је преко извештаја о пословању, односно завршног рачуна, који усваја Савет Факултета. Завршни рачун се доставља Управи за јавна плаћања, до 28.02. наредне календарске године. Такође, јавност је обезбеђена и преко Финансијског плана Факултета за сваку наредну календарску годину, који усваја Савет факултета, на предлог Наставно-научног већа.

Стандард 13: Улога студената у самовредновању и провери квалитета
Високошколске установе обезбеђују значајну улогу студената у процесу обезбеђења квалитета и то кроз рад студентских организација и студентских представника у телима високошколске установе као и кроз анкетирање студената о квалитету високошколске установе.

Факултет је својим општим актима и одговарајућим одлукама установио институционални систем обезбеђења квалитета којим је обезбедио значајну улогу студената у процесу самовредновања и провере квалитета. На Факултету студенти су партнери у процесу обезбеђења квалитета који јасно артикулишу своје интересе, потребе и очекивања и залажу се за њихово остваривање. Студенти активно учествују у систему обезбеђења квалитета, одговорно евалуирају све сегменте наставног рада и рада органа и служби Факултета и доприносе изградњи културе квалитета.

Улога студената у процесу обезбеђења квалитета на Правном факултету у Крагујевцу остварује се: деловањем студентских организација и учешћем студентских представника у телима Факултета, учешћем студентских представника у раду органа за обезбеђење квалитета (Комисији за обезбеђење и унапређење квалитета, Поткомисији за праћење и унапређење студирања, изражавањем мишљења о свим општим актима Факултета којима се утврђује стратегија обезбеђења квалитета и уређују стандарди и поступци за обезбеђење квалитета, редовним оцењивањем квалитета студијских програма, свих елемената наставног процеса, литературе, библиотечких и информатичких ресурса, рада наставника, асистената, сарадника у настави и факултетских служби у поступку анкетирања који спроводи надлежни орган Факултета, као и изражавањем мишљења поводом извештаја о резултатима самовредновања и извештаја о резултатима екстерног оцењивања квалитета.

Учешће студентских представника у раду органа за обезбеђење квалитета, трајање мандата и разрешење дужности уређено је **Статутом факултета** и Правилником о квалитету и самовредновању. На Факултету је обезбеђен рад студентских организација и Студентског парламента преко којих студенти самостално вреднују све активности рада Факултета. Организација и спровођење поступка анкетирања студената, обрада, објављивање и чување анкетног материјала, као и обезбеђивање регуларности поступка анкетирања у надлежности је Поткомисије за праћење и унапређење студирања. Време, начин и поступак анкетирања студената, садржина анкетног листа, узорак испитаника, начин обраде и презентовања података утврђени су Упутством о анкетирању. Факултет у Крагујевцу резултате анкетирања студената узима у обзир приликом дефинисања стратегија унапређивања квалитета, и планира унапређење процеса евалуације.

На сајту Факултета постоји Форум студената у оквиру кога они могу да дају предлоге, сугестије, примедбе о свим аспектима рада на Факултету. На сајту Факултета се организују анкете студената *on line* о свим аспектима рада на Факултету које Комисија за обезбеђење и унапређење квалитета креира, прати и анализира.

Процена испуњености Стандарда 13 и предлог корективних мера

Правни факултет испуњава Стандард 13.

У наредном периоду, на бази стечених искустава, потребно је унапредити индикаторе квалитета, сам процес анкетирања студената, обезбедити вредновање квалитета оцењивања студената и осталих аспеката квалитета наставе и ненаставне подршке и учинити јавно доступним резултате вредновања педагошког рада наставника и сарадника.

Факултет ће наставити да унапређује систем обезбеђења квалитета, уз пуну укљученост студената, студентских организација и Студентског парламента.

Факултет ће настојати да још више мотивише студенте за објективно вредновање квалитета, као и да повећава свест и знање студената о систему обезбеђења квалитета, као и потреби да својим предлозима и сугестијама допринесу његовом даљем унапређивању. **У том циљу Правилником о студентском парламенту обезбеђено је да само студенти са високим просечним оценама којима легитимитет даје Студентски парламент могу учествовати у раду органа Факултета за обезбеђење квалитета. На овај начин подстиче се активније и садржајно учешће студената у непосредном раду у одговарајућим органима за обезбеђење квалитета и тиме још више наглашава улога студентских представника у праћењу, обезбеђењу и контроли квалитета на Факултету.**

Стандард 14: Систематско праћење и периодична провера квалитета
Високошколска установа континуирано и систематски прикупља потребне информације о обезбеђењу квалитета и врши периодичне провере у свим областима обезбеђења квалитета.

Комисија за унапређење и обезбеђење квалитета оцењује испуњење стандарда 14 задовољавајућим, мада је свесна да је било извесних пропуста и недостатака на које се указује у овом Извештају.

Усвајањем Стратегије обезбеђења квалитета и Правилника о квалитету и самовредновању и установљавањем органа обезбеђења и контроле квалитета, Факултет је обезбедио институционалне оквире за систематско праћење, контролу, обезбеђење и унапређивање квалитета у свим областима обезбеђења квалитета.

Факултет једанпут у две године обезбеђује редовну повратну информацију од послодаваца, представника Националне службе за запошљавање, својих бивших студената и других одговарајућих организација о компетенцијама дипломираних студената, на начин утврђен Правилником о контроли и самовредновању и другим општим актима Факултета. Комисија планира да ове информације прикупи до краја 2011. године.

Факултет обезбеђује и податке потребне за упоређивање са страним високошколским установама у погледу квалитета у складу са принципима утврђеним у Правилнику о квалитету и самовредновању. Комисија односно Поткомисија прибавља ове податке од референта за међународну сарадњу, иностраних универзитета и института са којима Факултет има сарадњу, наставника, асистената и сарадника (нарочито оних који су били на научном и стручном усавршавању у иностранству), гостујућих професора из иностранства, као и на други начин. Референт за међународну сарадњу је дужан да претраживањем web сајтова референтних иностраних правних факултета прикупља неопходне податке који се могу наћи на Интернету и да о прикупљеним подацима једном годишње поднесе извештај Поткомисији. Чак је и Председник Комисије дужан да од професора са иностраних правних факултета који гостују на нашем Факултету прибавља податке о активностима и раду њихове институције, као и мишљење о квалитету Факултета, квалитету студента и о постигнутом ефекту њиховог боравка.

Комисија мора констатовати да у последње две године није постојала ажурност у прибављању података о квалитету иностраних научно-образовних установа. Комисија и Факултет ће настојати да се то убудуће промени.

Извештаји о резултатима анкетања били су предмет разматрања на седницама Комисије за обезбеђење и унапређење квалитета, Поткомисије за праћење и унапређивање студирања, одговарајућих

комисија и Наставно-научног већа Факултета. Извештаји о успеху студената у студирању и на испитима, као и извештај о положају правника на тржишту рада биће предмет разматрања на седницима Комисије и Поткомисије у току 2011. године.

Периодично самовредновање и проверу нивоа квалитета Правног факултета у Крагујевцу обавља Комисија за обезбеђење и унапређење квалитета, Поткомисија за праћење и унапређење студирања. Комисија је формирала посебну Поткомисију за контролу испитног процеса, која ће почети са радом у другој половини фебруара 2011. године.

Ради обезбеђивања услова за даљи развој и унапређивање система управљања квалитетом, Факултет је одредио техничко лице које обавља послове везане за систем обезбеђења и унапређења квалитета (референт за квалитет).

Факултет ће перманентно пратити начин функционисања успостављеног система обезбеђења квалитета и, ако буде потребно, вршиће потребне иновације у погледу индикатора квалитета, метода прикупљања и обраде података и друго. Нарочито ће водити рачуна о томе да се уочени недостаци уклоне.